

**Jornada Violències Sexuals en l'Adolescència
27 i 28 d'octubre
Grup de Coeducació i Pedagogies Feministes i
Novembre Feminista de Ca la Dona**

1.Introducció.....	2
2.Per què és important fer trobades com aquesta? Què entenem per violències sexuals? Respostes restauratives.....	3
3.Masculinitats dissidents.....	7
4.Experiències i actuacions des dels centres.....	8
5.Companyia de teatre espontani la foguera.....	10
6.Cloenda.....	10

Introducció

La Jornada Violències Sexuals en l'Adolescència es va celebrar el divendres 27 i dissabte 28 d'octubre a l'Espai Jove la Fontana, al barri de Gràcia, a Barcelona. I va ser organitzada entre el grup de Coeducació i Pedagogies Feministes i el Novembre Feminista de Ca la Dona.

Durant la jornada, mestres, feministes, activistes, i adolescents, van compartir sobre les seves perspectives i experiències amb l'objectiu d'analitzar què és el que entenem per violències sexuals, com es donen en el marc del context escolar i en les adolescències, quins actors hi estan implicats, com hi podem donar resposta i quines experiències reals existeixen en el marc de la reparació i la prevenció.

Feminismes, coeducació i interseccionalitat. Preocupacions compartides i esperança. Apoderament. Responsabilitat col·lectiva. Actualitat de la realitat social. Genealogies feministes. Canvis curriculars, respostes restauratives i masculinitats dissidents, són alguns dels conceptes que van donar marc i terra a les jornades, que van concloure amb la màgia de la companyia de teatre espontani la Foguera, qui va facilitar que es posés cos, moviment i emoció a moltes de les qüestions que es van compartir al llarg d'aquells dos dies.

El resultat de la Jornada, a banda de moltes preguntes i un sentir compartit de la importància de trobar-se i generar espais de reflexió col·lectives, és una relatoria escrita amb algunes de les idees principals que es van compartir en cada taula.

**Per què és important fer trobades com aquesta?
Què entenem per violències sexuals?
Respostes restauratives.**

A la primera taula hi van participar Núria Solsona i Pairó, professora, formadora en coeducació i autora de diversos llibres i articles; Bea Macià, experta en l'abordatge de les violències sexuals i cofundadora de Tamaia i Patsili Toledo, del Novembre Feminista de Ca la Dona.

Per què és important fer trobades com aquesta? – Núria Solsona i Pairó

Què sabem i què no sabem sobre les violències sexuals en l'adolescència? Què podem fer a nivell de prevenció i d'acció? Amb aquestes preguntes va iniciar la seva ponència la Núria Solsona i Pairó, qui va voler destacar alguns aspectes que li semblaven importants com a professora.

I- La perspectiva interseccional per abordar les violències sexuals

Les violències sexuals com a forma de control i submissió de la dissidència per por a la revolta. La violència sexual com a qualsevol forma d'insinuació no desitjada, esclavatge sexual en els conflictes armats, violacions, abús en persones amb capacitats diferenciades, les formes tradicionals dels matrimonis forçats, destaca com algunes de les situacions que cal incloure i abordar.

II- Reivindicació de l'educació en la ràbia

Per recuperar la capacitat de respondre, treballar la ràbia davant una educació molt centrada en promoure la dolçor per a les nenes i adolescents.

III- Importància de la comunitat

La comunitat té un paper essencial en l'acompanyament de les adolescències. I les professionals de l'entorn educatiu, també. Cal generar espais de participació on adolescents puguin guanyar autonomia, davant una època de força inestabilitat.

IV- Manca de formació en feminismes i coeducació

Vital per combatre i prevenir les violències sexuals. I és que l'escola no és una institució segura ja que s'hi troben diversitat d'agressors: professorat, ex-parelles, agressors en grup. I el masclisme i la negació de la violència de gènere són factors de risc present en joves i adolescents.

Propostes d'acció i de prevenció

Apostar per una educació sexual integral i transversal, ampliar els coneixements a través de canvis curriculars i impregnar-los de genealogia feminista per tal de transmetre a través de la història les lluites històriques de les dones i de les revoltes que van fer per a fer front a les violències sexuals. També destaca la importància de generar contranarratives i no només explicar les històries exitoses, així com afegir i parlar de les organitzacions de dones que s'han juntat per donar respostes col·lectives a les violències masclistes. Impregnar d'història la història a les escoles perquè es faci evident que no hi ha res de nou, i impregnar-ne totes les disciplines. Treballar el desig i el consentiment perquè poques vegades se sap, sembla que la sexualitat femenina no té lloc ni identitat.

“I feminisme, feminisme, feminisme. I educació, educació, educació. I coeducació, coeducació, coeducació”

Què entenem per violència sexual? - Bea Macià

Bea Macià va enmarcar la seva ponència en ‘femení’, pensant en nenes, noies i adolescents. Reivindica el femení en aquest moment, però puntualitza que amb això no vol negar que el col·lectiu LGTBQIA+ o alguns nois puguin patir o hagin patit assetjament sexual.

I- Assetjament sexual:

Comportament verbal i/o físic, de naturalesa sexual que s'exerceix amb el propòsit d'atemptar contra la integritat d'una persona. Remarca que qualsevol comportament per si sol, encara que només es faci una vegada, quan no és volgut per la persona que el rep, és assetjament. I quan es dona de forma inesperada, a través d'una relació de poder i de relacions de confiança, pot provocar encara més dany.

Llista ventall de comportaments molt amplis:

Comentaris sobre el cos que es refereixen a parts sexualitzades, comentaris grullers, acostaments invasius, propostes, refregar-se, mirades invasives, estirar de la roba, gestos de caràcter sexual, escriure en un lloc públic missatges de contingut sexual als lavabos de l'institut...

I destaca les xarxes socials com a mitjà més recurrent i cruel que s'utilitza per assetjar sexualment, a través de vídeos, imatges. L'impacte de les xarxes és greu perquè es dona de forma repetitiva i persistent, i és impossible saber l'abast que tindrà i a quantes persones arribarà. Aquest fet té un impacte molt fort de patiment psicològic per a les noies, que les sotmet.

L'assetjament sexual forma part de l'entramat de les violències masclistes, té una estructura, violència simbòlica pròpia i marca un lloc per a les nenes, noies, adolescents i dissidents sexuals i de gènere, que porta a la interiorització i assumptió del lloc de la violència i la restricció com a propi.

També destaca la importància de conèixer les diferents formes d'assetjament sexual que hi ha perquè hi ha conductes que no són considerades assetjament perquè estan normalitzades. I són les que posen la base per permetre'n d'altres. I donar-li la importància que es mereix, preguntant a les noies que l'han patit.

II- No minimitzar els danys i validar experiències

És a l'adolescència que s'inicien les relacions afectives i sexuals. L'assetjament pot tenir un impacte fort en el desenvolupament lliure i desitjós de les joves. És per això que destaca la importància que no es relacionin des de la por a l'abús. I de la importància adulta de no minimitzar danys ni posar en dubte les vivències de les víctimes. Perquè la dificultat de reconèixer l'assetjament, reforça la idea d'impunitat de certes conductes, i la minimització de qualsevol tracte interfereix en la vivència de les nenes, noies, adolescents, dones.

III- No culpabilitzar la víctima

Reflexiona quan es pensa en restringir la manera de vestir de les noies o en la moda provocadora. Aquest enfoc porta a culpabilitzar-les a elles. Redirigir la mirada i educar en la responsabilitat dels nois respecte a actes que tenen a veure amb la seva autoregulació i assumir la llibertat de les noies en vestir com vulguin.

IV- Intervenció centrada en la persona que viu el dany

Destaca la importància que el procés el fa la persona que ha patit l'abús i ningú el pot fer per ella. I de l'experiència que té amb Tamaia, on acompanyaven a noies i grups, la majoria entenien per justícia recuperar-se i estar bé, i de que es reconegui el mal que han patit.

Respostes restauratives, Model Hidden Water – Patsili Toledo

El Model Hidden Water és un model de resposta basat en els principis de la justícia restaurativa que es dona davant formes de violència sexual que arrossegueu conseqüències al llarg de la vida.

La justícia restaurativa té moltes formes d'intervenció que tenen com a objectiu enfocar-se en el dany que ha patit la persona i en com reparar-lo. No té a veure amb el 'conflicte', sinó que en com reparar el dany. També destaca la importància d'entendre que el dany no és tan sols individual, sinó que també afecta a l'entorn més proper de la persona que l'ha patit.

Cercles restauratius, diferents per cada experiència

Són cercles gratuïts, que funcionen periòdicament: setmanalment durant tres mesos, de forma online. No és una teràpia amb un especialista, són les mateixes persones que formen part del cercle qui el dinamitzen. I, per qüestions legals, només en poden formar part persones majors d'edat. Es tracta d'una organització voluntària.

- I- Cercle verd
Per a persones violentades sexualment, sent menors o de més grans
- II- Cercle taronja
Per a mares, pares, germans, d'algú que ha patit violència sexual sent una criatura
- III- Blau
Per a altres persones que tenen relació amb algu que ha patit violència sexual. Parelles, amiguexs...
- IV- Liles
Per a les persones ofensores, que han exercit violència sexual i volen fer-se responsables del dany que han causat

Són cercles que tenen sentit perquè, sovint, el procés de recuperar-se pren molt espai al llarg de la vida. L'agressió dona un lloc al món. I el cos, moltes vegades, té mecanismes propis de defensa i bloqueja emocions. Per això, es passa per la negació, el bloqueig davant l'experiència viscuda.

Es tracta d'una pràctica basada en els sistemes de justícia tradicional de les comunitats indígenes i dels cercles de pau, d'un espai de reconeixement comunitari. I una resposta col·lectiva per fer front a la violència masclista.

Claus de la justícia restaurativa

- I- Reparar el dany
Enfocada en reparar el dany
Quan es creua amb altres objectius com, per exemple, gestionar el conflicte, deixem de parlar d'una intervenció restaurativa
- II- Centrada en les persones que han viscut el dany
I en els seus temps, necessitats
I no té respostes immediates, és un procés que té a veure amb les persones i el cercle
- III- Llum vermella, sospita
Qui impulsa el procés? Rere quin objectiu? Per prestigi, netejar una imatge?
- IV- Cercles d'agressors
Tenen sentit quan els agressors volen fer-se responsables del dany que han fet

Masculinitats dissidents.

Teo Pardo, activista trans i feminista, expert i formador en educació sexual feminista que treballa amb grups no mixtes de nois per reflexionar sobre les masculinitats va explicar que, a banda de tot això, és professor de biologia i un home trans professor de biologia. Així, amb tan sols la seva presència, qüestiona els dogmes i els mandants que es vehiculen a través de la biologia.

Teo parlarà de les masculinitats dissidents per actuar contra les violències masclistes, ja que les violències sexuals, afirma, tenen molt a veure amb la masculinitat.

Destaca dos actuacions possibles que poden fer els nois per actuar contra les violències sexuals

I- Deixar de generar-ne

-Masculinitat construïda com una sexualitat molt sexual i incontrolable

Exemple de l'anomenada 'generació porno'

Qüestionar i posar límits a aquesta construcció

Fer explícit per tot el grup que la sexualitat pot ser un camp de plaer però també un dispositiu de poder

-La 'sexualitat' i la demostració de poder donen punts a la masculinitat

Posar límits

-La masculinitat es construeix a partir de la banalització, de fer broma de tot. Nois fingeixen ser més superficials del que són per encaixar al grup. Banalització de tot porta a la banalització de la violència i el dany

-Cultura audiovisual que els arriba farcida d'imatges impactants i deshumanitzants cap a les dones i persones racialitzades, això contribueix a la banalització i negació de la violència. Per això destaca que cal alfabetització digital universal, que arribi a tothom i formi persones amb una cultura digital crítica

-La masculinitat es construeix com una manera d'estar al món on les necessitats pròpies són més importants que les de la resta, passen per sobre

II- Deixar de donar-li cobertura

-Moltes situacions de violències sexuals no passarien si no hi hagués grup (palles col·lectives, llistes de tetes de la classe, tocar culs a discoteques, sexpreading, comentaris sexualitzants, violacions grupals).

-Practicar eines per aturar les complicitats masclistes.

-Generar entorns on la violència no té cabuda i on la subjectivitat col·lectiva la rebutja clarament.

Els adolescents no són adults

- I- Es carrega als adolescents amb un pes de violències que comencen a reproduir però que els grans reproductors són els homes adults.
- II- Important ser contundents amb les accions i els límits, però també acollidores amb les persones, considerar-los agents de canvi.
- III- Tenir en compte que hi ha adolescents i nens que també han estat víctimes de violència sexual
- IV- Molts nois recorren a la masculinitat com a única manera de ser vistos i reconeguts, això amaga molta vulnerabilitat. Treballar esferes amb ells on siguin reconeguts
- V- Homes que treballen àmbits socioeducatius són referents i això és un dels grans desastres. Gran desastre però també gran potencia de canvi.
- VI- Importància de cuidar el vincle perquè hi hagi capacitat de transformació
- VII- Protegir aquells nois que desmunten la masculinitat hegemònica, són susceptibles de rebre molta violència. Celebrar-los i cuidar-los de forma protegida

Experiències i actuacions des dels centres.

Rosa M. Aznar i Laura Carmona, formadores del professorat en coeducació i docents de secundària van parlar sobre l'experiència educativa de treballar l'educació sexo-afectiva als centres. I van explicar, juntament amb algunxs de lxs alumnes que van participar, el projecte "El meu cos, el meu tresor", que van dur a terme als instituts Angeleta Ferrer i Milà i Fontanals, a Barcelona.

Una de les qüestions que reivindiquen les mestres és que la voluntat de treballar en i per a l'educació afectivo-sexual i contra les violències masclistes és que ha d'impregnar tot el centre, i no només ha de ser una qüestió de 'la professora motivada'. És a dir, es tracta d'un treball transversal en el qual la comunitat educativa i el claustre s'ha de sentir implicat.

També destaquen que es tracta d'un treball que no només se centre en parlar de pràctiques sexuals, sinó que també de com es donen les relacions i vincles, i com ens relacionem amb la diversitat i l'alteritat. I per treballar i parlar de convivència i benestar és necessària una perspectiva feminista i coeducadora de centre. Parlen d'una 'cultura de centre'.

Línies de treball que destaquen de l'Institut Milà i Fontanalls:

- I- Llenguatge inclusiu
- II- Currículums amb una mirada interseccional i de gènere
- III- Repensar els espais per fer-ne un ús més democràtic i inclusiu
- IV- Treballar la forma de relacionar-se, que sigui respectuosa, no només com una declaració d'intencions, sinó com una línia clau per a la convivència entre totes les persones
- V- Formació continuada del professorat
- VI- Elaboració de materials propis
- VII- Creació d'una línia de treball pròpia i situada per a cada centre
- VIII- Col·laboració estreta amb la comissió de mediació del centre

Amb "El meu cos, el meu camp de plaer", tenien els objectius d'entendre els conceptes bàsics de sexualitats humanes. És a dir, van fer un treball d'alfabetització sexual. També van treballar sobre com es manifesten les violències masclistes i van aprofundir sobre qüestions vinculades a la sexualitat i als moviments LGTBQIA+ des d'una perspectiva interseccional. També van posar esforços en dotar-se d'eines per a la prevenció, detecció i intervenció vers les violències.

El treball final del projecte, consistia amb una obra d'expressió artística a través de materials reciclats, un treball grupal final basat en la metodologia de l'aprenentatge basat en projectes i una llibreta individual per alumne amb les seves reflexions i compromís.

Un grup d'alumnes va presentar durant la jornada el què havia significat per a elles treballar en el projecte "El meu cos, el meu tresor". I ho van fer així per evitar l'adultcentrisme.

Lxs alumnes van explicar el seu projecte que va consistir en unes jornades per construir coneixement col·lectivament, parlar de límits, tipus de violències, veure que existeixen diversitat de gèneres, sexualitats i orientacions, i van triar com a tema concret la masturbació i el porno, amb l'objectiu de desmentir mites.

Les jornades van consistir en quatre tallers:

- I- Masturbació i plaer sexual
- II- Orientació sexual i col·lectiu LGTBQIA+
- III- Menstruació, percepció del cos i autoestima
- IV- Prostitució i addicció a la pornografia

Lxs alumnes també van parlar de tots els canvis que van anar fent al llarg del procés d'aprenentatge i com, part de les idees preconcebudes que tenien i prejudicis, van anar desapareixent. Això va ser gràcies a la confiança i el vincle amb el grup.

Companyia de teatre espontani la foguera

Gràcies al que permeten altres llenguatges com el teatre espontani, la companyia va recollir els sentirs pensars de les assistents. Emocions presents, vivències, ràbies i desitjos entorn de la violència sexual van sortir a l'escenari i es van transformar en cos, moviment, pell i paraula.

Cloenda

Durant aquests dos dies, de ben segur que molts 'jo adolescents' es van fer presents a la Fontana, gràcies a la dedicació, intenció, voluntat i desitjos de moltes persones que formen part de la comunitat educativa i confien en que la coeducació i els feminismes són una eina essencial per a la transformació real de les nostres vides.

Els canvis curriculars, la construcció de contra narratives i la recuperació d'històries que han fet història, però que han estat silenciades per la història que s'escriu en majúscules, van prendre la paraula i van recuperar el lloc que els pertoca.

Reflexions entorn a què entenem per violència sexual, com es manifesta, el perill de minimitzar conductes que han estat naturalitzades pel masclisme i heteropatriarcat, així com redirigir la mirada sobre els agressors, també es van fer presents. I eines com la justícia restaurativa, centrada en reparar el dany, van donar algunes claus per fer front a la violència.

Vam parlar també de les masculinitats dissidents i de la importància que tenen per aturar les violències i no donar corda a rols patriarcals que la impregnen i la fan possible.

El teatre espontani de la companyia la foguera va fer possible que, moltes de les emocions presents, ocupessin l'espai i es transformessin en alguna cosa diferent, multiplicant-se i omplint tota la sala.

És important trobar-se perquè és polític i feminista compartir-se.